

Meetstoelen in Flevoland

HENK BAAS

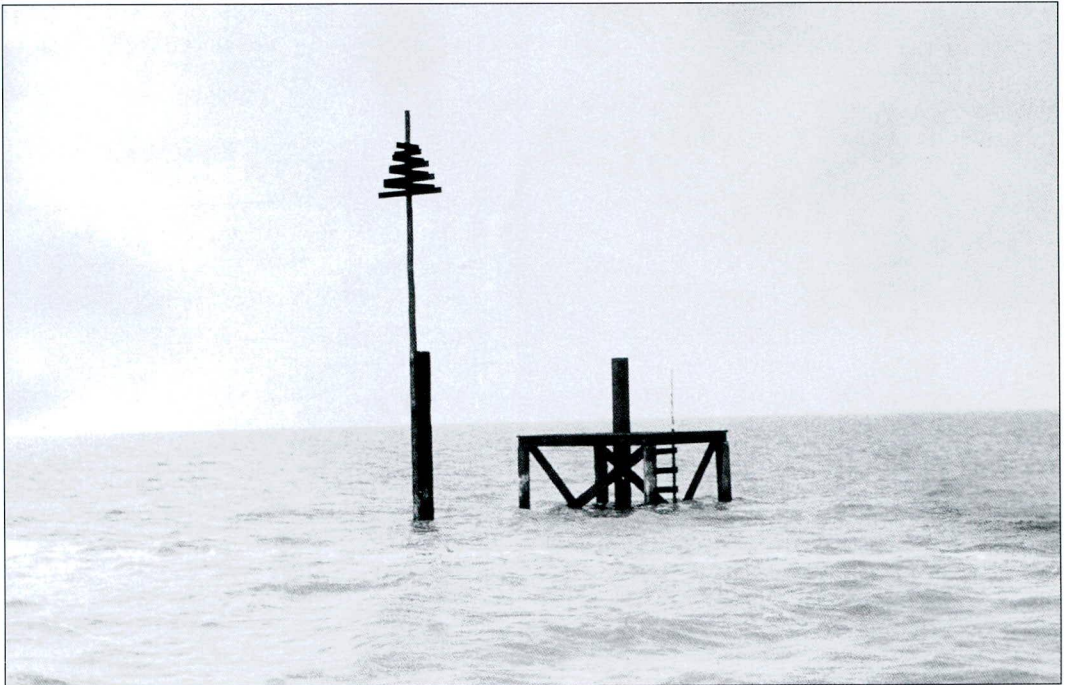
In het jonge landschap van de Noordoostpolder en Flevoland staan drie vreemde, geïsoleerd gelegen houten objecten. Het betreft zogenaamde 'meetstoelen', opstellingen die landmeters gebruikten bij het vastleggen van het vaarten- en wegenpatroon van het nieuwe land.

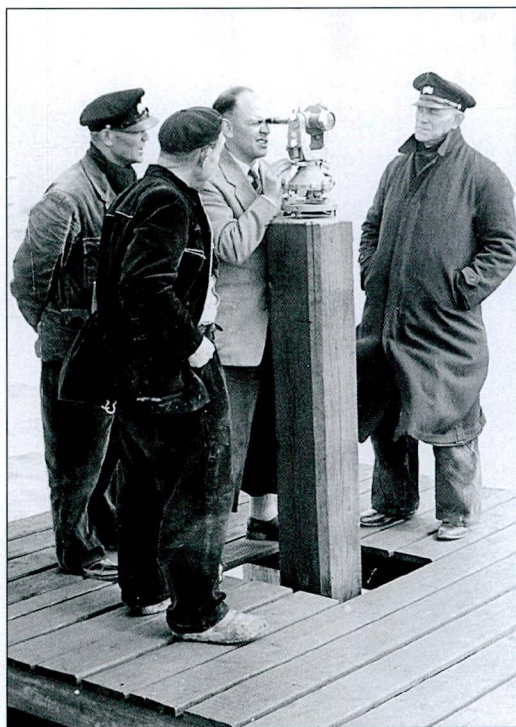
Tot het moment dat de realisatie van de Afsluitdijk (1932) een feit was, was de voormalige Zuiderzee (het huidige IJsselmeer) een gevaarlijke binnenzee. Al vroeg is dan ook al begonnen met het maken van plannen voor (gedeeltelijke) drooglegging ervan. Hendrick Stevin was in 1667 de eerste die ideeën over afdamming en drooglegging heeft ontwikkeld. Later volgden verschillende andere plannen, die om uiteenlopende redenen niet zijn uitgevoerd. In 1886 werd de Zuiderzeevereniging opgericht. Voor deze vereniging maakte de waterstaatkundig ingenieur Cornelis Lely in 1891 een plan voor de afsluiting van de Zuiderzee en de op-eenvolgende drooglegging van een viertal polders. De leden van de Zuiderzeevereniging waren enthousiast over het plan, maar pas in 1918

kreeg het plan een wettelijke status door de aanneming van de Zuiderzeewet. Belangrijke redenen voor de aanneming waren: grotere veiligheid door bescherming tegen overstromingen, de vorming van een zoetwaterbekken en vergroting van de oppervlakte van de landbouwgrond. Huidige functies als wonen en natuur speelden in die tijd nog geen rol.

Voor de drooglegging van de Zuiderzee richtte de overheid de Dienst Zuiderzeewerken op. Voor de inrichting van de polders richtte men een specifieke dienst op: de Dienst voor het in cultuur brengen van de in de Wieringermeer drooggevallen gronden (Directie van de Wierin-

Meetstoel in de toekomstige Noordoostpolder (Museum Schokland).

Het uitvoeren van de Snelliusmeting vanaf een meetstoel (Museum Schokland).

germeer). Later - in 1963 - werd deze veranderd in Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP). De taakstelling was de ontginning en inrichting van de drooggevallen IJsselmeerpolders. Deze dienst kreeg een zeer brede functie, want ze ging niet alleen over de uitvoering van waterbouwkundige werken, maar ook over de inrichting en vormgeving van een nieuwe samenleving. De RIJP maakte hiervoor gebruik van wetenschappelijk onderzoek op het gebied van landinrichting, demografie en sociografie en het plannen en bouwen van dorpen en steden.

Vanwege de slechte economische situatie vlak na de Eerste Wereldoorlog begon de overheid pas in 1924 met de uitvoering van de Zuiderzeewet. Als eerste kwam de Amsteldiepdijk tussen Noord-Holland en Wieringen gereed. In 1932 was de Afsluitdijk voltooid en in 1930 viel de

Wieringermeer droog. Achtereenvolgens vielen in 1942 de Noordoostpolder droog (oppervlakte 48.000 ha), in 1957 Oostelijk Flevoland (oppervlakte 54.000 ha) en in 1968 Zuidelijk Flevoland (oppervlakte 43.000 ha). De geplande Markerwaard is er tot op de dag van vandaag nooit gekomen. Slechts de huidige dijk tussen Lelystad en Enkhuizen herinnert nog aan deze geplande aanleg.

MEETSTOELN ALS BAKENS VOOR HET NIEUWE LAND

Al voordat de daadwerkelijke drooglegging was gerealiseerd, begonnen de ingenieurs na te denken over de toekomstige inrichting van het nieuwe land. Het belangrijkste uitgangspunt voor de planning was een efficiënte agrarische inrichting van het gebied, waarbij de kavelgrootte, de bereikbaarheid van de boerenbedrijven over land en water en het nederzettingenpatroon centraal stonden. Voordat de daadwerkelijke ontwatering van het drooggemaakte land plaats kon vinden zijn eerst kanalen en vaarten gegraven. Hiertoe heeft men zogenaamde 'meetstoelen' gemaakt, platforms op hoge houten palen waarop landmeters met hun apparatuur over het drooggevalen gebied konden uitkijken. Met deze meetbakens, die gelijkmatig over het gebied waren verdeeld, werd de zogenaamde 'technische grondslag' bepaald. De bakens zijn met behulp van Snelliusmetingen in het Rijksdriehoeknet opgenomen en dienden ter verdichting van dit net alsmede bij het uitzetten en inmeten van wegen, kanalen, tochten enzovoorts.

Voor het droogmalen werden reeds de grote afwateringskanalen gebaggerd, zodat al vrij snel enig verkeer over water mogelijk werd. Het was echter zaak het net van grote en kleine watergangen zo snel mogelijk uit te breiden, ten einde het watergehalte van de vrijwel verzadigde bovenlagen van de grond sterk te doen dalen. In Oostelijk Flevoland begonnen de landmeetkundige werkzaamheden reeds in de 'natte' periode, dus voor het droogvallen medio 1957. Tot

*Gerestaureerde meetstoel
Voorsterbos
(foto Henk Baas).*

de eerste werkzaamheden daarvan behoorden het plaatsen en inmeten van een aantal vaste punten in het gebied. In Oostelijk Flevoland werden in totaal negen verhoogde meetstellingen of -stoelen gebouwd.¹

HUIDIGE VERSCHIJNINGSVORM

Bijna alle negen meetstoelen zijn door materiële schaarste na de oorlog gesloopt, maar tegenwoordig zijn er weer drie te bewonderen. Allereerst die bij Biddinghuizen (de 'U99/100'),

*Gereconstrueerde meet-
stoel Swifterbant (bron:
Panoramio).*

de enige die nog in zijn oorspronkelijke vorm bewaard was gebleven. Dit meetbaken aan de Biddingringweg, nabij de Nonnetjesweg, werd in 1972 door de RIJP gerenoveerd en in 1980 aan de gemeente Dronten aangeboden. Vervolgens nogmaals gerenoveerd in 2001 en 'heropend' op 12 september 2001. Een groot deel van het omliggende bosperceel is gekapt om de zichtlijnen te herstellen. Hierdoor is de meetstoel weer een echt uitzichtpunt geworden, net als tijdens de drooglegging. Aan dezelfde Biddingringweg staat op de rotonde 'De Wissel' ook nog een kunstobject in de vorm van een meetstoel.

Het restant van de meetstoel in het Voorsterbos is een aantal jaren terug door Landschapsbeheer Flevoland, in samenwerking met Staatsbosbeheer Flevoland en de Vereniging Vrienden van Schokland, gereconstrueerd.

Agrariër Ben Barkema heeft in het rivierduingebied bij Swifterbant vlak bij de Visvijverweg een replica van een meetstoel gebouwd. Staatsbosbeheer heeft geholpen door hout te leveren uit het Kuinderbos. Ook leerlingen van de afdeling Bouwkunde van het ROC Flevoland hebben ge-

holpen bij de bouw. De meetstoel fungeert als uitzichtpunt op het beboste landschap van de hier gelegen rivierduinen, die archeologisch monument zijn.

Met deze drie (deels nieuwe) meetstoelen is iets van de Flevolandse cultuurhistorie opnieuw zichtbaar gemaakt. Ze vormen restanten van een geschiedenis die nog maar kort achter ons ligt, maar waarvan de sporen al haast uit het landschap waren verdwenen.

'Meetstoelen' (measuring chairs) in the polders of Flevoland and the Noordoostpolder

In the 20th century polders of Flevoland and the Noordoostpolder stand three strange, isolated wooden objects. These so-called 'meetstoelen' (measuring chairs), were used by surveyors to measure the canals and road pattern of the new country. In Flevoland just one original 'meetstoel' was preserved; two other beacons were recently reconstructed.

NOOT

- 1 'Eerste landmeter keert terug op U99'. Artikel in de Flevopost, dinsdag 27 mei 2008.